

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

РЕФЕРАТ

на

**ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
освітнього ступеня «магістр»**

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З КОМБІНОВАНИМИ
ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ**

Виконала: студентка 6 курсу, групи 614з

Спеціальності: 016 Спеціальна освіта

Освітня програма: Спеціальна освіта

Адаменко Марина Анатоліївна

Керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Залізняк Алла Миколаївна

Рецензент:

Черніченко Людмила Анатоліївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З КОМБІНОВАНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	6
1.1. Підходи до класифікації та етіології комбінованих порушень розвитку	6
1.2. Сутність психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями розвитку в рамках індивідуального навчання та умови його впровадження.....	17
1.3. Особливості протікання психічного розвитку в умовах комплексного порушення опорно-рухового апарату, інтелекту та зору	35
1.4. Роль сім'ї у вихованні дітей з комбінованими порушеннями..	40
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З КОМБІНОВАНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ	51
2.1. Методика та організація дослідження.....	51
2.2. Перевірка ефективності організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу для дітей з комбінованими порушеннями розвитку	70
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним з основних гуманістичних прав є право на освіту. Збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами потребує перебудови навчання й виховання. Концепція перебудови передбачає принципову зміну погляду на дитину, позбавляючись існуючих стереотипів і установок, на яких переважно будуються дії педагога. Інклюзивний підхід в освіті покликаний сформувати педагогічну свідомість учителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які заважають сприймати дитину з особливими освітніми потребами як цілісну особистість, повноцінну складову суспільства.

Однією з найпоширеніших категорій є діти з комбінованими порушеннями розвитку, у яких поєднуються порушення інтелекту, зору та опорно-рухового апарату. Через складність структури комплексного порушення, специфіку комунікативної діяльності та взаємодії з оточуючими, підвищену чутливість до різних подразників, прояви нестабільного психоемоційного стану та поведінкові прояви, відмінні темпи психофізичного розвитку дана категорія дітей потребує адаптації змісту, форм і методів навчання, розробки індивідуальних навчальних планів та програм, організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу дитини й родини.

Питання інклюзивної освіти досліджували Колупаєва А., Ворон М., Найда Ю.; проблеми медикосоціальної реабілітації та реабілітаційний супровід детально розкривають у своїх працях Мартинюк В., Зінченко С., Луговський А., Падалко О.; ідеї розвитку та виховання дітей з порушеннями зору, а також їх психологічного супроводу висвітлюють Кобильченко В., Єрмаков В та інші.

Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та зору розкриті у працях Н. Бабич, Г. Бертинь, Л. Вавіної, К. Глушенко, Л. Головчиц, М. Жигоревої, С. Миронової, О. Мещерякова, М. Певзнер та інші.

Розвиток комунікативних можливостей сліпоглухих дітей розкрито у роботах Т. Басілової, Г. Бертинь, К. Глушенко, О. Мастюкової, О. Мещерякова, В. Ремажевської та інших.

Водночас досі немає науково обґрунтованих й методично виважених наробок з організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з поєднаним порушенням опорно-рухового апарату, інтелекту та зору.

Це й обумовило вибір обраної нами теми нашого дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями психофізичного розвитку в процесі індивідуального навчання.

Мета дослідження зумовила вирішення таких **завдань**:

1. На підставі аналізу наукової літератури з'ясувати сутність понять: «комбіновані порушення розвитку»; «індивідуальний психолого-педагогічний супровід».

2. Виокремити етапи проведення індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями розвитку.

3. Визначити педагогічні умови впровадження індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями розвитку.

Об'єкт дослідження – індивідуальний психолого-педагогічний супровід дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання.

Предмет дослідження – педагогічні умови впровадження індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями розвитку в процесі індивідуального навчання.

Для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань використовувався комплекс методів дослідження, що доповнювали один одного:

– *теоретичні*: вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду; теоретичний аналіз загальної та спеціальної літератури з проблеми дослідження з метою впорядкування категоріального апарату; аналіз документації спеціального навчального закладу з метою збору анамнезу та визначення причин порушень;

– *емпіричні* – діагностичні (різновиди опитування: анкетування, бесіда, інтерв'ювання); обсерваційні (педагогічне спостереження), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

методи математичної статистики для визначення вірогідності отриманих результатів дослідження.

Практична значущість дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані в практиці роботи педагогів спеціальних закладів дошкільної освіти та сімейному вихованні.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота здійснювалась на базі комунального закладу «Уманський навчально-реабілітаційний центр Черкаської обласної ради» та Уманського дитячого будинку для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку змішаного компенсуючого типу.

Публікації. Результати дослідження відображено у збірнику студентських наукових праць та молодих науковців факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Перші спроби пошуку в науковому просторі».

Апробація результатів дослідження здійснювалась через публікацію матеріалів у науковому студентському збірнику факультету дошкільної та спеціальної освіти; на засіданнях наукового гуртка та обговорювались на звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Структура випускної кваліфікаційної роботи: Робота складається з вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків та списку використаних

джерел. Загальний обсяг магістерської роботи 89 сторінок. Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 81 сторінці.

ВИСНОВКИ

Реалізовані мета і завдання дослідження дають можливість сформулювати висновки:

1. На підставі аналізу наукової літератури з'ясовано сутність понять: «комбіновані порушення розвитку»; «індивідуальний психолого-педагогічний супровід» у такій редакції:

– комбіновані порушення розвитку – порушення, що влучно відображають складність структури та тяжкість даного типу порушень, що може бути викликане однією або декількома причинами, різними або однаковими за походженням;

– індивідуальний психолого-педагогічний супровід – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

2. Виокремлено такі етапи проведення індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями розвитку:

- підготовчий етап;
- діагностичний етап;
- етап розробки та реалізації індивідуально психолого-педагогічного супроводу;
- етап контролю та внесення змін.

Метою *підготовчого етапу* було знайомство з родиною, в якій виховувалася дитина з комбінованим порушенням розвитку, психологічне й педагогічне консультування батьків. Його метою був збір інформації та підготовка родини до співпраці.

Метою *діагностичного етапу* було збір анамнестичних даних дитини; опитування та анкетування батьків; проведення вивчення дитини.

Метою *етапу розробки та реалізації індивідуально психолого-педагогічного супроводу* було на основі обстежених навичок, поведінки дитини, психологічної готовності до навчання розробити індивідуальну навчальну програму або індивідуальний календарно-тематичний навчальний план на рік.

Метою *етапу контролю та внесення змін* було забезпечення врахування індивідуальних навчальних та психологічних потреб дитини в організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу. Цей етап здійснювався в кінці навчального року. Проводилося повторне психолого-педагогічне обстеження та виявлявся функціональний рівень розвитку дитини з комбінованими порушеннями розвитку, вносилися зміни та надавалися рекомендації, проводилося оцінювання дітей. Також було передбачено внесення змін до вибору форм роботи, психологічна допомога відповідно до психологічного стану родини, надання рекомендацій стосовно організації соціально-побутових умов у родині.

Підкреслимо, що етапи індивідуального психолого-педагогічного супроводу були циклічними, постійно діяли, доповнювалися або змінювалися, щоб призвести до ефективнішого розвитку дитини з комбінованими порушеннями розвитку.

3. Визначено такі педагогічні умови впровадження індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з комбінованими порушеннями розвитку:

- організаційні,
- діагностичні,
- дидактичні,
- корекційно-розвиткові,
- соціально-реабілітаційні.

До організаційних умов відносимо:

– проходження психолого-медико-педагогічної консультації дитиною з комбінованими порушеннями розвитку (є умовою та вимогою зарахування до закладу);

– наявність інфраструктури навчального закладу;

– наявність проведеного анкетування й опитування батьків дитини;

– наявність проведеної ознайомчої бесіди з батьками з організації індивідуального психолого--педагогічного супроводу дитини;

– проведення комплексної психолого-педагогічної діагностики дітей з комбінованими порушеннями розвитку;

– наявність складеного індивідуального навчального календарно-тематичного плану на рік.

– наявність індивідуальної картки розвитку дитини;

– наявність щомісячного журналу навчальних занять з метою контролю та перевірки роботи спеціального педагога;

– оцінювання дітей з комплексними порушеннями розвитку;

– наявність написаної психолого-педагогічної характеристики спеціалістами, які займаються з дитиною.

До діагностичних умов відносимо:

– наявність анамнестичних відомостей;

– наявність достовірних і повних відомостей про розвиток дитини й умови виховання в родині;

– наявність наочного діагностичного матеріалу;

– наявність комплексної психолого-педагогічної діагностичної методики для дітей з комбінованими порушеннями розвитку.

До дидактичних умов відносимо:

– здійснення адаптації змісту навчання до можливостей дитини;

– здійснення індивідуального підбору методів, прийомів та засобів навчання;

– орієнтування на провідний вид діяльності;

– наявність календарного режиму дня;

– наявність спеціальних навчальних та ігрових посібників, зокрема, тактильних книг та книг «досвіду» для розвитку дітей з комбінованими порушеннями розвитку.

До корекційно-розвивальних умов відносимо:

– наявність спеціального обладнання для індивідуального психолого-педагогічного супроводу;

– застосування спеціальних завдань з психолого-педагогічної корекції порушень у розвитку;

– застосування прийомів та методів корекції проблемної поведінки дітей з комбінованими порушеннями розвитку;

– наявність в індивідуальній роботі систематичного психолого-педагогічного консультування батьків;

– використання інноваційних технологій в індивідуальному навчанні дітей з комбінованими порушеннями психофізичного розвитку.

До соціально-реабілітаційних умов відносимо:

– наявність індивідуальних технічних засобів реабілітації;

– наявність технічних засобів для розвитку соціально-побутових навичок та самообслуговування.

Всі умови тісно були взаємопов'язані між собою та доповнювали одна одну. Реалізація цих умов забезпечила активне навчання дитини та ефективний розвиток дитини з комбінованими порушеннями розвитку.